

Hogyan vélekednek a szülők az óvoda–iskola átmenet főbb kérdéseiről?

Fleisz-Gyurcsik Anita

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Absztrakt

Az mindenki számára nyilvánvaló, hogy a koragyermekkor egyik kritikus időszaka az óvoda–iskola átmenet. Számos longitudinális vizsgálat bebizonyította, hogy a későbbi tanulmányi teljesítményt szignifikánsan meghatározza az egyes képességterületek iskolakezdéskori fejlettsége. A nemzetközi kutatások arra hívták fel a figyelmet, hogy az átmenet során érintett egyes szereplők nézeteinek megismerése során megszerzett információk felhasználásával az óvoda–iskola átmenet megkönnyíthető. A szülők óvoda–iskola átmenettel kapcsolatos nézeteinek megismerésének fontossága jól ismert. A nevelési-oktatási intézmények eredményessége csökken a családdal való együttműködés nélkül (Puccioni, 2018), a szülők kiemelt szereppel rendelkeznek a gyermekek iskolaérettségében (Stein et al., 2019), illetve a szülők elsődleges meggyőződései fontos szerepet játszanak a gyermekek iskolára való felkészítésében (Takriti, 2020). Ezek következtében a kutatók világszerte foglalkoznak a szülők óvoda–iskola átmenettel kapcsolatos vélekedésének megismerésével (Fleisz-Gyurcsik, 2021), ugyanakkor Magyarországon a szülők iskolakezdéssel kapcsolatos nézetei kevésbé ismeretek. Ezért egy saját fejlesztésű, online kérdőív segítségével 226 első osztályos gyermeket nevelő szülő körében gyűjtöttem adatokat. Az eredményeim rámutatnak arra, hogy a szülők véleménye szerint melyek azok a tényezők, amelyek megnehezítik az iskolakezdést a gyermekek számára; milyen feladatokat tulajdonítanak a szülők az átmenet megsegítésében az óvodapedagógusoknak, a tanítóknak és a szülőknak; hogyan jellemezhető a szülők szemén keresztül az egyes szereplők kapcsolattartása; milyen óvoda–iskola átmenetet segítő intézményi programokon vettek részt a gyermekek az iskolakezdést előtt; illetve milyen forrásokból tájékozódtak a szülők az iskolaérettség jellemzőiről. Az eredményeim a gyakorló pedagógusok számára szolgálhatnak alapul, mivel rámutatnak arra, hogy milyen irányban lenne érdemes segítséget kínálni a szülők nézeteinek a formálásához és bővítéséhez az iskolakezdéssel kapcsolatban.

Kulcsszavak: óvoda–iskola átmenet, iskolakezdés, szülők nézetei

Bevezetés

Nagy József kutatási eredményei (például 1980; 1986) már az 1980-as években felhívták a figyelmet a koragyermekkorai fejlődés megsegítésének fontosságára.

Eredményei rávilágítottak arra, hogy az intézményváltás kritikus fejlődési folyamatok közepette zajlik. Hazai longitudinális kutatások eredményei (például Józsa, 2004; 2007) rámutattak arra, hogy az iskolát kezdő gyermekek ötödének nehézséget jelent az iskolai tanulás megkezdése, mivel nem érik el az iskolai tanuláshoz szükséges optimális fejlettségi szintet. Ezenfelül az iskolakezdést számos tényező is megnehezíti (Fleisz-Gyurcsik, 2021a).

A nemzetközi szakirodalom szerint az átmenet során érintett szereplők nézeteinek megismerésével, az információk felhasználásával, az óvoda-iskola átmenet segíthető, megkönnyíthető a gyermekek számára (Correia & Marques-Pinto, 2016). Ennek következtében a nemzetközi szakirodalomban számos olyan kutatással találkozhatunk, amelyek a stakeholderek (az óvoda-iskola átmenet során érintett egyes szereplők) nézeteit tárják fel az átmenettel kapcsolatban (Fleisz-Gyurcsik, 2021b). A nemzetközi kutatásokban gyakori, hogy a szülők vélekedését vizsgálják, ugyanakkor hazánkban a szülők nézetei kevésbé ismertek (Gyurcsik, 2020). Ezért tanulmányom célja a szülők nézeteinek megismerése az óvoda-iskola átmenet főbb kérdéseiről.

Kérdőíves kutatásomban 226 olyan édesanya vett részt, akinek a gyermeke az adatfelvétel idején fejezte be az általános iskola első osztályát. A vizsgálatban részt vevő szülők perspektíváján keresztül feltártam (1) az iskolakezdést megnehezítő tényezőket; (2) a szülők elvárásait az egyes szereplőkkel szemben az átmenet megsegítésében; (3) az egyes szereplők kapcsolattartását az átmenet során; adatokat gyűjtöttem (4) az átmenetet segítő intézményi programokon való részvételről és (5) továbbá arról, az édesanyák mennyire tájékozódtak az iskolaérettség jellemzőiről.

Tanulmányom elméleti áttekintésében az iskolakezdésre vonatkozó magyarországi törvényi szabályozást, illetve a téma két alapfogalmát - óvoda-iskola átmenet és iskolaérettség - ismertetem. Ezt követően a szülők óvoda-iskola átmenettel kapcsolatos nézeteit feltáró hazai kutatásokat foglalom össze, majd bemutatom kutatásom részleteit és eredményeit.

Az iskolakezdés törvényi szabályozása hazánkban

A tanulmány írásakor hatályos törvény (2011. évi köznevelési törvény 45. § 2) a harmadik életév betöltését követően kötelezi a napi négy órás óvodai foglalkozásokon való részvételt. Az Óvodai nevelés országos alapprogramja (2012, A továbbiakban: Alapprogram) szabályozza az óvodák nevelési alapelveit. Az óvodai nevelés három fő feladatát írja le: (1) az egészséges életmód alakítását; (2) az érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelést; (3) valamint az anyanyelvi, értelmi fejlesztést és nevelést.

A gyermekek „tankötelessé válnak abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig a hatodik életévüket betöltik” (2019-ben módosított 2011. évi köznevelési törvény 45. § 2.). A szülők kérvényezhetik az iskolakezdés évében január 15-éig az Oktatási Hivatalnál az iskolakezdés egy évvel történő elhalasztását vagy csökkentését, melyről szakértői bizottság dönt.

Az óvoda-iskola átmenet és az iskolaérettség fogalmának rövid áttekintése

A koragyermekkorban zajlanak különböző átmenetek, melyek a nevelés-oktatás egyik szintjéről a másikra való váltást, az egyik környezetből a másikba kerülést jelentik (Fabian, 2007). A koragyermekkor legkritikusabb átmenete az óvodából iskolába való átmenet (Margetts, 2004), mely a különböző országok eltérő iskolakezdési szabályozása révén az ötéves és a hét-nyolc éves kor közötti időszakot öleli fel (OECD, 2014). Az iskolakezdés számos nehézséget rejt magában, például új csoporthoz, új szerephez, új pedagógushoz és új elvárásokhoz való alkalmazkodást követel meg a gyermekektől (Bronfenbrenner, 1979; Margetts, 2004; Dockett & Perry, 2013). Az, hogy a gyermekek mennyire alkalmazkodnak ezekhez és milyen pozitív tapasztalatokat szereznek az iskola kezdeti időszakában meghatározza későbbi iskolai pályafutásukat (például Alexander et al., 1988; Ahtola et al., 2015).

Britto (2012) tanulmánya kiemeli, hogy az óvoda-iskola átmenet három folyamat eredménye: (1) új tanulási környezetbe lépnek a gyerekek és alkalmazkodnak azokhoz; (2) a formális oktatással megtanulnak együttműködni a családok; illetve (3) az iskolák lépéseket tesznek a gyerekek iskolai életbe történő bevezetésére.

Az óvoda-iskola átmenet fő kérdése, hogy a gyermek megfelelő mértékben érett-e az iskolakezdésre (Páli, 1997; Britto, 2012). Az iskolaérettség összetett fogalom, eltérő meghatározásait olvashatjuk a szakirodalomban, ugyanakkor a különböző tanulmányok egyetértenek abban, hogy a sikeres iskolakezdést több, egymással szorosan összefüggő terület határozza meg. Az alábbi területek megfelelő fejlettsége kiemelten fontos az iskolakezdés szempontjából: kognitív terület; szociális és érzelmi terület; motoros terület; valamint a fizikai-tesztí fejlettség (Kagan et al., 1995; Wesley & Buysse, 2003; Hair et al., 2006; Commodari, 2013). Kálmán László és Tóth Edit (2021) tanulmánya részletezi az iskolakezdéshez szükséges képességeket.

Hazánkban az iskolaérettség fogalma helyett jellemző más fogalmak használata, noha ezek között csak szemléletbeli különbségek vannak. Mérei Ferenc és V. Binét Ágnes (1978) az iskolára való alkalmasság fogalmát használta, míg Nagy József munkáiban (1980) az iskolakészültség fogalma jelenik meg. Kálmán László és Tóth Edit (2021) tanulmánya részletesen elemzi a felsorolt fogalmak közötti különbségeket. Hazánkban az iskolaérettség szempontjából az Alapprogram (2012) a mérvadó, ugyanis részletesen leírja a testileg, a lelkileg és a szociálisan egészségesen fejlődő gyermek óvodáskor végi jellemzőit.

A szülők óvoda-iskola átmenettel kapcsolatos nézeteit feltáró hazai kutatások áttekintése

Hazánkban Gyurcsik Anita (2020) feltáró jellegű kutatásán, illetve Kálmán László és Tóth Edit (2021) kérdőíves adatfelvételén kívül nem készültek olyan vizsgálatok, amelyek a szülők óvoda-iskola átmenettel kapcsolatos nézeteinek megismerését célozzák. Gyurcsik Anita (2020), valamint Kálmán László és Tóth Edit (2021) kutatása óvodapedagógusok, tanítók és szülők körében is gyűjtött adatokat. Jelen tanulmányom céljának megfelelően a szülők körében végzett eredményeik relevánsak, így csak ezeket tárgyalom.

Korábbi kutatásomban (Gyurcsik, 2020) 2019-ben egy magyar nagyvárosban élő, öt első osztályos gyermeket nevelő szülő körében készített félig strukturált interjúkat. A kutatás a szülők szempontjain keresztül feltárta, hogyan értelmezik az óvoda-iskola átmenet és az iskolaérettség fogalmát, hogyan vélekednek az óvoda-iskola átmenetet segítő intézményi gyakorlatokról, illetve milyen feladatokat tulajdonítanak az egyes szereplőknek az átmenet megsegítésében. Az eredmények arra mutattak rá, hogy a megkérdezett szülők az óvoda-iskola átmenetet intézményváltási folyamatként értelmezik; véleményük szerint ez a folyamat magába foglalja az óvodában zajló iskolai felkészítést (Gyurcsik, 2020).

A kutatásában részt vevő szülők hasonlóan látják az óvoda-iskola átmenet során megjelenő nehézségeket (például az alaptevékenység, a környezet és az elvárásrendszer megváltozását; az együttműködés hiányát a szülők és az érintett pedagógusok között). A megkérdezett szülők leginkább a kognitív területhez tartozó képességeket tartják fontosnak az iskolakezdés szempontjából (például a gyermek tud tízig számolni). A gyermekeik által látogatott intézményekben alkalmazott óvoda-iskola átmenetet segítő gyakorlatok a szülők szemében az új intézmény és a leendő tanító megismertetésére irányulnak. A megkérdezett szülők a programok mennyiségével elégedettek, a minőségükkel már kevésbé. A szülők az óvodapedagógusok feladatának elsősorban azt tulajdonítják az átmenet során, hogy tájékoztassa a szülőket szóban a gyermekek fejlettségéről. A szülők a tanítók feladatának tulajdonítják, hogy iskolakezdekor az óvodai környezethez hasonló iskolai környezetet teremtsenek, illetve törekedjenek a leendő első osztályos gyermekek és a szüleik megismerésére. A megkérdezett szülők a saját feladatuknak tulajdonítják a rendszeres beszélgetést a gyermekükkel az iskolakezdekről, illetve a kapcsolatfelvételt a leendő tanítóval az iskolakezdés előtt (Gyurcsik, 2020).

Kálmán László és Tóth Edit (2021) kérdőíves adatfelvétele 2016-ban valósult meg 130 szülő részvételével. Kutatásukban azt vizsgálták, az egyes szereplők milyen képességeket tartanak fontosnak az iskolakezdés szempontjából. Eredményeik arra mutattak rá, hogy „a szülők a kognitív területeknél fontosabbnak tartják a gyerekek szociális és lelki fejlettségét, vagyis a tanulás iránti elköteleződésüket, a feladattartásukat és az önkiszolgálást” (Kálmán & Tóth, 2021, p. 21).

Az empirikus kutatás bemutatása

Célok

A kutatásomban célként tűztem ki annak megismerését, a szülők hogyan vélekednek az óvoda-iskola átmenet főbb kérdéseiről. Hosszú távú céljaim közé tartozik a kutatási eredményeim gyakorlatba való átültetése, vagyis az, hogy az eredményeim hozzájáruljanak az átmenet megkönnyítéséhez. Jelen kutatásomban az alábbi kutatási kérdésekre kerestem a válaszokat:

1. Milyen tényezők nehezítik meg leginkább a gyermekek számára az iskolakezdést a szülők véleménye szerint?
2. Milyen feladatokat tulajdonítanak az átmenet megsegítésében a szülők az óvodapedagógusoknak, a tanítóknak és szülőknak?
3. Hogyan jellemezhető a szülők és az óvodapedagógusok, illetve a szülők és a tanítók kapcsolattartása a szülők megítélése szerint?
4. Milyen óvoda–iskola átmenetet segítő intézményi gyakorlatokon vettek részt az iskolakezdést megelőzően a gyermekek?
5. Milyen forrásokból tájékozódtak a szülők az iskolaérettség jellemzőiről?

Módszerek ismertetése

Az óvoda-iskola átmenet számos kérdésköre vizsgált hazánkban (vesd össze Nagy József kutatásai), ugyanakkor a stakeholderek nézeteinek a megismerése nem tartozik az elterjedt kutatási irányok közé. Ennek következtében nincs olyan hazai mérőeszköz, amely alkalmas lehet a stakeholderek nézeteinek a megismerésére. A nemzetközi szakirodalomban gyakori a stakeholderek vélekedésének feltárása (Correia & Marques-Pinto, 2016), ugyanakkor a különböző országok oktatási rendszerének eltérő felépítése miatt, illetve az iskolakezdés eltérő szabályozása révén ezek hazai felhasználása nem célszerű. A felsorolt szempontok miatt saját kérdőív kidolgozása mellett döntöttem. A kérdőívfejlesztés első lépéseként (2019. december – 2020. május) interjúkat készítettem óvodapedagógusokkal, tanítókkal és első osztályos gyermeket nevelő szülőkkal. Az interjúk elemzését követően kidolgoztam egy-egy kérdőívet az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők vélekedésének megismerése céljából (2021. március–június). Ezt követően egy nagymintás adatfelvételekre került sor 2021. július és szeptember között.

A kérdőív felépítése

A szülői kérdőív kérdései, a kutatási céloknak megfelelően, az alábbi témakörök feltárására irányultak: (1) nehézségek az átmenet során; (2) az egyes szereplőknek tulajdonított feladatok az átmenet megsegítésében; (3) a stakeholderek kapcsolattartása az átmenet során; (4) az átmenetet segítő intézményi gyakorlatokon való részvétel; (5) információgyűjtés az iskolaérettség jellemzőiről. Továbbá a kérdőív utolsó néhány kérdésében információkat

gyűjtöttem a szülők háttéréről: a nemre, az életkorra, a településtípusra és az iskolai végzettségre vonatkozóan tettem fel kérdéseket, illetve a gyermekek számára is rákérdeztem, valamint arra, hányadik a testvérsorban az adatfelvétel idején első osztályos gyermek.

A szülőknek készült kérdőív többnyire zárt kérdéseket tartalmaz, ugyanakkor ezek többségénél lehetőséget biztosítottam az egyéb, más, máshonnan válaszlehetőség beírására. A zárt kérdések többségénél a válaszadóknak az állításokat ötfokú Likert skálán vagy intenzitás skálán kellett megítélniük.

A nagymintás adatfelvétel, adatrögzítés és adatelemzés eljárásai

Az adatgyűjtés 2021. július elejétől szeptember közepéig zajlott online felületen. A kérdőíveket a véletlenszerűen kiválasztott iskolák vezetőinek e-mailben küldtem el. Az intézményvezetők elérhetőségét az Oktatási Hivatal oldalán elérhető köznevelési intézmények jegyzékéből választottam ki. Az iskolák vezetőit egy kísérőlevélben arra kértem, hogy továbbítsák a kérdőívet olyan szülőknek, akiknek a gyermeke a 2020/2021-es tanévben fejezte be az általános iskola első osztályát. A szakértői mintavételezés mellett a közösségi média Facebook-felületét is felhasználtam az adatgyűjtés céljából, ugyanis a kérdőívet megosztottam olyan csoportokban, amelyeknek a tagjai csak tanítók lehetnek, és arra kértem őket, hogy osszák meg a szülői kérdőívet olyan szülőkkel, akiknek a gyermeke az adatfelvétel idején fejezte be az első osztályt. Mivel a tanítók juttatták el a szülőknek a kérdőívet, így alacsony az esélye annak, hogy a megosztott űrlapot a célszemélyeken kívül mások is kitöltötték.

A vizsgálatban név nélkül, önként vettek részt a kitöltők. A kitöltés nagyjából 25 percet vett igénybe. A kérdőívek egyik kérdésére sem volt kötelező a válaszadás; a kitöltés szüneteltetésére volt lehetőség, illetve egy személy csak egy alkalommal tölthette ki a kérdőívet.

Az adatok rögzítését az online felület automatikusan elvégezte, így kódolási hiba nem fordulhat elő. Az adatok tisztítása során, a megbízhatóság növelése érdekében, törlésre kerültek azon kitöltések, amelyeknél látszott, hogy a kitöltő mindig ugyanazt a számot jelölte meg, vagy csak az első néhány kérdésre adott választ.

A minta jellemzése

A szülői mintát összesen 226 olyan édesanya alkotja, akinek a gyermeke az adatfelvétel idején fejezte be az általános iskola első osztályát. Az édesanyákból álló minta heterogén abban, hogy hány gyermekük van (1. táblázat), illetve abban, hogy az adatfelvétel idején hányadik gyermekük fejezte be az első osztályt (2. táblázat). A kutatásban többségében olyan édesanyák vettek részt, akiknek kettő vagy három gyermekük van, illetve a legtöbb édesanyának az adatfelvétel idején az első gyermeke fejezte be az első osztályt. A tanulmányomban a gyermekek száma és az adatfelvétel idején első osztályos gyermek helye a testvérsorban alapul szolgál különböző elemzéseknek.

1. táblázat

A kutatásban részt vevő édesanyák gyermekeinek száma

Gyermekek száma	Válaszadók (%)
1	20,5
2	36,2
3	33,9
4	9,4

2. táblázat

A kutatásban részt vevő édesanyák első osztályt végzett gyermekének helye a testvérsorban

Első osztályos gyermek a testvérsorban	Válaszadók (%)
első	50,2
második	28,9
harmadik	20,9
negyedik	0

Az édesanyákból álló minta az iskolai végzettség tekintetében is heterogén. 34,1 %-uk főiskolát, 22,1 %-uk egyetemet, 19,5 %-uk szakközépiskolát és 13,7 %-uk szakmunkásképzőt végzett. Kisebb arányban (6,6 %) vettek részt a kutatásban olyan édesanyák, akik legmagasabb iskolai végzettsége a gimnázium, illetve 4 %-uk az általános iskola nyolcadik osztálya után nem tanult tovább. A minta nem reprezentatív az anya iskolai végzettsége szerint ($\chi^2=42,14$; $p<0,001$). A tanulmányomban az édesanyák iskolai végzettsége szerinti kategóriák alapul szolgálnak különböző elemzéseknek.

A 3. táblázat mutatja a részminták településtípusok szerinti eloszlást. A legtöbb kitöltés városokból érkezett. Tanulmányomban a településtípus szerinti kategóriák is alapul szolgálnak különböző elemzéseknek.

3. táblázat

A vizsgált részminták eloszlása a településtípus alapján (%)

Településtípus	Szülők
község	29,2
város	35,8
megyei jogú város	22,6
főváros	12,4

Eredmények

A következőkben a kérdőíves vizsgálat eredményeit ismertetem. Az eredményeket öt alfejezetre bontva tárgyalom: (1) az iskolakezdést megnehezítő tényezők a stakeholderek megítélése szerint; (2) az egyes szereplőknek tulajdonított feladatok az átmenet megsegítésében; (3) a stakeholderek kapcsolattartása az átmenet során; (4) az óvoda-iskola átmenetet segítő intézményi gyakorlatokon való részvétel; és (5) a tájékozódás az iskolaérettség jellemzőiről.

Az óvoda-iskola átmenetet megnehezítő tényezők a szülők megítélése szerint

A 4. táblázat szemlélteti az átlagok szerinti sorrendben azt, hogy a szülők megítélése szerint mely tényezők milyen mértékű nehézséget jelentenek az iskolakezdekör a gyermekek számára. Az eredmények alapján láthatjuk, a szülők megítélése szerint leginkább nehézséget okoz a gyermekek számára az, hogy a tanulás feszített tempóban zajlik, illetve az, hogy a korábbi önkéntes jellegű foglalkozásokat felváltják a kötelező jellegű 45 perces tanítási órák. Ezekről szignifikánsan kisebb mértékű nehézségnek tartják a többi felsorolt nehézséget. Ezek átlagai nem különböznek szignifikánsan egymástól.

4. táblázat

Az iskolakezdést megnehezítő tényezők a szülők megítélése szerint (átlagok szerinti sorrendben)

Az iskolakezdekör nehézséget okoz...	A válaszadók eloszlása (%)					Átlag	Szórás
	Egyáltalán nem okoz nehézséget	Nem okoz nehézséget	Nehézséget okoz is, meg nem s	Nehézséget okoz	Teljes mértékben nehézséget okoz		
a tanulás feszített tempóban zajlik	18,6	18,1	26,2	19	18,1	3,00	1,359
a korábbi önkéntes jellegű foglalkozásokat felváltják a kötelező jellegű 45 perces tanítási órák	22,7	19	24,1	17,6	16,7	2,87	1,390

a korábbi játékos tevékenységformákat felváltja a szándékos tanulás	25	19	25,9	22,2	7,9	2,69*	1,280
az óvodánál szigorúbb, kötöttebb szabályrendszer kell követniük	29,4	15,6	27	20,9	7,1	2,61	1,295
új, még nem ismert pedagógusok irányítják a tanulásukat	34,5	10,5	33,2	16,8	5	2,47	1,258
nem elég fejlettek az iskolai tanulásához szükséges képességeik	37,1	17,1	25,7	11	9	2,38	1,322
a teljesítményüket értékelik	42,2	13,7	20,1	14,7	9,3	2,35	1,391
új, még nem ismert gyerekek veszik őket körbe	38,1	8,7	33,5	15,1	4,5	2,29	1,259

Megjegyzés: a *-gal jelölt átlag az előzőtől szignifikánsan különbözik

A varianciaanalízis eredményei rámutattak arra, hogy az iskolakezdést megnehezítő tényezők megítélését illetően nincs szignifikáns különbség az édesanyák között az alapján, hogy milyen településtípuson élnek, hány gyermekük van, illetve az adatfelvétel idején hányadik volt a testvérsorban az első osztályos gyermekük.

A szülők elvárásai az átmenet megsegítésében az egyes szereplőkkel szemben

Részletes szakirodalmi áttekintés és a szóbeli kikérdezés eredményei (Gyurcsik, 2020) alapján azonosítottam az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők lehetséges feladatait az átmenet megsegítésében. A szülőket arra kértem, jelezzék, milyen feladatokat milyen mértékben kötnek az értintett aktorokhoz. Lehetőséget adtam egyéb válasz rögzítésére is, ugyanakkor ezt a lehetőséget egyik kitöltő sem használta. Ez arra utalhat egyrészt, hogy sikerült minden olyan feladatot azonosítanom, amelyet az egyes szereplők elvárnak a másiktól és önmaguktól. Másrészt arra, hogy a kitöltés során nem foglalkoztak az egyéb kategóriával.

A 5. táblázat mutatja, hogy a szülők mely feladatokat milyen mértékben tulajdonítják a saját feladatuknak az átmenet megsegítésében. Leginkább a saját feladatuknak tulajdonítják azt, hogy érdeklődjenek az óvodapedagógusoknál a gyermek fejlettségi állapotáról; részt vegyenek az óvodai és az iskolai szülői értekezleteken; illetve rendszeresen beszélgessenek a gyermekükkel az iskola-kezdésről. Ezekről szignifikánsan kisebb mértékben tartják a feladatuknak azt, hogy törekedjenek az iskola és a leendő tanító elvárásainak megismerésére; részt vegyenek az iskolai nyílt napokon; valamint azt, hogy elfogadják a pedagógusok tanácsait és észrevételeit a gyermek iskolaérettségével kapcsolatban. Ezekről szignifikánsan kisebb mértékben tartják a saját feladatuknak azt, hogy felvegyék a kapcsolatot a leendő tanítóval, illetve azt, hogy játékos formában ismertessék a gyermekükkel az óvoda és az iskola közötti főbb különbségeket.

5. táblázat

A szülők feladatai az átmenet megsegítésében a szülők megítélése szerint (átlagok szerinti sorrendben)

Szülők feladatai	Válaszadók eloszlása (%)					Átlag	Szórás
	Egyáltalán nem a feladata	Nem a feladata	Részen feladata, részben nem	Feladata	Teljes mértékben a feladata		
érdeklődés az óvodapedagógustól a gyermek fejlettségi állapotáról	0,9	0	4,7	23,9	70,4	4,63	0,665
részvétel az óvodai szülői értekezleteken	0,9	0	4,7	25	69,3	4,62	0,668

részvétel az iskolai szülői értekezleteken	1,4	0,5	3,8	24,1	70,3	4,61	0,716
rendszeres beszélgetés az iskolakezdekről	1,4	0,5	5,2	28,2	64,8	4,54	0,742
az iskola és a leendő tanító elvárásainak megismerésére való törekvés	1,9	0,9	7,5	30,7	59	4,44*	0,827
részvétel az iskolai nyílt napokon	1,4	1,4	6,1	36,6	54,5	4,41	0,788
a pedagógusok tanácsainak, észrevételeinek elfogadása a gyermek iskolaérettiségével kapcsolatban	1,4	0,5	10	64,6	53,6	4,38	0,799
kapcsolatfelvétel a leendő tanítóval	2,8	0,9	74,7	33,2	48,3	4,23*	0,935
részvétel az óvoda és az iskola által szervezett programokon, ünnepeken	2,4	2,8	17,9	34,9	42	4,11	0,957
óvoda és iskola között különbségek játékos ismertetése	2,8	5,1	20,1	35	36,9	3,98	1,016

Megjegyzés: a *-gal jelölt átlag az előzőtől szignifikánsan különbözik

A magasabb iskolai végzettségű szülők nagyobb mértékben tulajdonítják a saját feladatuknak a rendszeres beszélgetést a gyermekükkel az iskolakezdésről ($r=0,189$; $p=0,006$); az óvodai ($r=0,230$; $p=0,001$) és az iskolai szülői értekezleteken való részvételt ($r=0,175$; $p=0,011$); az iskolai nyílt napokon ($r=0,220$; $p=0,001$), illetve az óvoda és az iskola által közösen szervezett programokon való részvételt ($r=0,208$; $p=0,002$), valamint az érdeklődést a gyermekük fejlettségi állapotáról ($r=0,154$; $p=0,025$).

A varianciaanalízis eredményei arra mutattak rá, hogy az eltérő településtípusokon élő szülők között csak egy szülői feladat megítélésében azonosítható különbség. A nagyobb településtípusokon élő szülők nagyobb mértékben tulajdonítják a feladatuknak a rendszeres beszélgetést a gyermekükkel az iskolakezdésről, mint azok, akik kisebb településtípusokon élnek ($F=3,524$; $p=0,016$). Továbbá a varianciaanalízis eredményei felhívták arra a figyelmet, hogy a szülők között a gyermekük számát tekintve csak egy feladat megítélésében található szignifikáns különbség. Azok az édesanyák, akik egy gyermeket nevelnek, kevésbé tartják a szülők feladatának az iskola és a leendő tanító elvárásainak megismerésére való törekvést, mint azok, akik egynél több gyermeket nevelnek ($F=4,999$; $p=0,002$). A szülők között nem találtam szignifikáns különbséget saját lehetséges feladataik megítélésében az alapján, hogy az adatfelvétel idején hányadik volt a testvérsorban az első osztályos gyermekük.

A megkérdezett szülők között az óvodapedagógusoknak tulajdonított feladatok megítélésében nem alakult ki annyira egységes vélemény, mint a saját szülői feladataik megítélésében. A 6. táblázat mutatja, hogy a szülők mely feladatokat milyen mértékben tulajdonítják az óvodapedagógusok feladatának az átmenet megsegítésében. A szülők az óvodapedagógusoktól leginkább elvárják, hogy tájékoztassák őket szóban a gyermekek fejlettségéről. Fontosnak tartják, ugyanakkor ettől szignifikánsan kisebb mértékben várják el az óvodapedagógusoktól, hogy tájékoztassák őket írásban a gyermekek fejlettségéről. Ettől szignifikánsan kisebb mértékben tulajdonítják az óvodapedagógusok feladatának a foglalkozások szervezését azoknak a gyerekeknek, akiknek az iskolai tanuláshoz szükséges képességeikben lemaradás tapasztalható. Szignifikánsan kisebb mértékben várják el az óvodapedagógusoktól a rendszeres beszélgetést a gyermekekkel az iskolakezdésről; az óvoda és az iskola közötti különbségek átbeszélését a gyermekekkel; óvodai szülői értekezletek szervezését az iskolakezdés témakörben; az óvodai tanulásszervezés közelítését az óvodai nagycsoport végén az iskolához; valamint a tanítók tájékoztatását írásban a gyermekek fejlettségéről. Ezekről szignifikánsan kisebb mértékben várják el az óvodapedagógusoktól a tanítók tájékoztatását szóban a gyermekek fejlettségéről. Még kevésbé tartják az óvodapedagógusok feladatának a leendő első osztályos gyermekek és szüleik megismertetését a leendő tanítóval; a közös óvodai és iskolai ünnepek, programok szervezését. Legkevesbé tartják az óvodapedagógusok feladatának a szülők és a leendő első osztályos gyermekek megismertetését a tanítóval; valamint a gyermekek meglátogatását az iskolakezdést követően az iskolában.

6. táblázat

Az óvodapedagógusok feladatai az átmenet megsegítésében a szülők megítélése szerint (átlagok szerinti sorrendben)

Az óvodapedagógusok feladata	Válaszadók eloszlása (%)					Átlag	Szórás
	Egyáltalán nem a feladata	Nem a feladata	Részben a feladata, részben nem	Feladata	Teljes mértékben a feladata		
szülők tájékoztatása szóban a gyermekek fejlettségéről	2,3	0,9	4,7	23,5	68,5	4,55	0,826
szülők tájékoztatása írásban a gyermekek fejlettségéről	2,8	3,2	13	31,5	49,5	4,22*	0,981
foglalkozás(ok) szervezése azoknak a gyerekeknek, akiknek az iskolai tanuláshoz szükséges képességeikben lemaradás tapasztalható	4,2	3,7	22,4	36,4	33,2	3,91*	1,039
rendszeres beszélgetés a gyerekekkel az iskolakezésről	3,8	6,1	25	45,3	19,8	3,71	0,977
az óvoda és az iskola közötti különbségek játékos formában történő ismertetése	5,3	5,3	27,6	42,2	19,6	3,65	1,024

óvodai szülői értekezletek szervezése az iskolakezdéssel kapcsolatban	8,5	12,7	19,2	36,6	23	3,53	1,215
óvodai tanulás-szervezés közelítése az óvodai nagycsoport végén az iskolához	8,5	9,9	25,8	35,2	20,7	3,50	1,172
tanítók tájékoztatása írásban a gyermekek fejlettségéről	12,7	16,9	19,2	30	21,6	3,32	1,341
tanítók tájékoztatása szóban a gyermekek fejlettségéről	11,7	23	21,1	23,5	20,7	3,18*	1,317
leendő első osztályos gyermekek megismertetése a leendő tanítóval	18,3	25,8	23	20,2	12,7	2,83*	1,296
közös óvodai és iskolai ünnepek és programok szervezése	16,1	28	27,5	19,9	8,5	2,77	1,119
szülők megismertetése a leendő tanítóval	23	34,7	16,4	15	10,8	2,56	1,290
gyerekek meglátogatása az iskolában	25,2	32,7	15,9	16,8	9,3	2,52	1,288

Megjegyzés: a *-gal jelölt átlag az előzőtől szignifikánsan különbözik

A szülők iskolai végzettsége összefüggésben áll az óvodapedagógusoknak tulajdonított egyes feladatok megítélésével. A magasabb iskolai végzettségű szülők kevésbé várják el az óvodapedagógusoktól a közös óvodai és iskolai ünnepeket,

programok szervezését ($r=-0,172$; $p=0,012$); illetve a leendő tanítók tájékoztatását írásban a gyermekek fejlettségéről ($r=-0,161$; $p=0,019$). A magasabb iskolai végzettségű szülők nagyobb mértékben várják el az óvodapedagógusoktól, hogy a szülőket tájékoztassák szóban a gyermekek fejlettségéről ($r=0,258$; $p<0,001$).

A varianciaanalízis eredményei rámutattak arra, hogy az eltérő településtípusokon élő szülők között szignifikáns különbségek vannak az óvodapedagógusoknak tulajdonított egyes feladatok megítélésében. A nagyobb településtípusokon élő családokban az anyák kevésbé tartják az óvodapedagógusok feladatának a leendő első osztályos gyermekek és ($F=6,320$; $p<0,001$) az ő szüleiknek megismertetését a tanítóval ($F=3,957$; $p=0,009$); a közös óvodai és iskolai ünnepek, programok szervezését ($F=4,950$; $p=0,002$); illetve a leendő tanítók tájékoztatását szóban a gyermekek fejlettségéről ($F=6,127$; $p=0,001$). Továbbá a szülők között, a gyermekük számát tekintve, csak egy feladat megítélésében azonosítottam szignifikáns különbséget. Azok az édesanyák, akik négy gyermeket nevelnek, kevésbé tartják az óvodapedagógusok feladatának az óvoda és az iskola közötti különbségek játékos megbeszélését a gyerekekkel, mint azok, akik négynél kevesebb gyermeket nevelnek ($F=4,844$; $p=0,003$). Ezenfelül a varianciaanalízis eredményei rámutattak arra, hogy az óvodapedagógusok feladatainak megítélésében nincs szignifikáns különbség az édesanyák között az alapján, hogy az adatfelvétel idején hányadik volt a testvérsorban az első osztályos gyermekük.

A vizsgálatban részt vevő szülők között a tanítóknak tulajdonított feladatok megítélésében sem alakult ki annyira egységes vélemény, mint a szülői feladatok megítélésében. A 7. táblázat mutatja, hogy a szülők mely feladatokat milyen mértékben tulajdonítják a tanítóknak az átmenet megsegítésében. Az eredményekből látható, hogy a szülők leginkább azt várják el a tanítóktól, hogy törekedjenek a gyermekek képességeinek a megismerésére az iskola kezdetekor. Elvárják a tanítóktól az iskolai szülői értekezletek és nyílt napok megszervezését; a felzárkóztató foglalkozás szervezését, azoknak a gyermekeknek, akiknek az iskolai tanuláshoz szükséges képességeikben lemaradás tapasztalható; valamint a leendő elsős gyerekek megismerésére való törekvést. Ezekről szignifikánsan kisebb mértékben várják el a tanítóktól az óvoda és iskola közötti különbségek játékos formában történő megismertetését a gyerekekkel; az iskolai tanulászervezés közelítését a kezdetekben az óvodáéhoz; valamint a rendszeres beszélgetést a gyermekekkel az iskolakezdetéről. Az előbb felsorolt tényezőktől szignifikánsan kisebb mértékben várják el a tanítóktól az óvodai környezethez hasonló iskolai környezet megteremtését; és az érdeklődést az óvodapedagógustól a gyermek fejlettségi állapotáról. Ezekről szignifikánsan kisebb mértékben tulajdonítják a tanítók feladatának az óvodai, iskolakezdetessel kapcsolatos szülői értekezleteken való részvételt és az óvodai foglalkozások meglátogatását az iskolakezdet előtt. Legkevesbé tartják a tanítók feladatának a közös óvodai és iskolai ünnepek, programok szervezését.

7. táblázat

A tanítók feladatai az átmenet megsegítésében a szülők megítélése szerint (átlagok szerinti sorrendben)

Tanítók feladata	Válaszadók eloszlása (%)					Átlag	Szórás
	Egyáltalán nem a feladata	Nem a feladata	Részben a feladata, részben nem	Feladata	Teljes mértékben a feladata		
a gyermekek képességeinek a megismerése az iskolakezdetéskor	3,3	1,4	4,2	30,5	60,6	4,44	0,902
iskolai szülői értekezletek szervezése	3,3	0,9	8,5	39	48,4	4,28*	0,909
iskolai nyílt napok szervezése	3,3	1,9	12,3	37,7	44,8	4,19	0,955
felzárkóztató foglalkozások szervezése	3,7	2,3	11,7	35,5	46,7	4,19	0,991
leendő elsősök megismerésére való törekvés	3,3	4,2	14	38,8	39,7	4,07	1,000
óvoda és iskola közötti különbségek játékos formában történő megismertetése a gyerekekkel	7	5,6	18,1	38,1	31,2	3,81*	1,146
leendő elsősök szüleinek megismerésére való törekvés	5,6	6,6	23,5	38,5	25,8	3,72	1,092
iskolai tanulás-szervezés közlése a kezdetekben az óvodához	4,7	6,1	29,4	34,1	25,7	3,70	1,063

rendszeres beszélgetés a gyerekekkel az iskolakezdésről	9,4	7,5	19,7	36,2	27,2	3,64	1,223
óvodai környezethez hasonló iskolai környezet megteremtése	5,2	15	35,2	28,2	16,4	3,36*	1,084
érdeklődés az óvodapedagógustól a gyermek fejlettségi állapotáról	11,3	18,8	20,7	29,1	20,2	3,28	1,291
óvodai szülői értekezleteken való részvétel	14,1	28,2	26,8	18,3	12,7	2,87*	1,235
óvodai foglalkozások meglátogatása	16	31,9	22,5	20,7	8,9	2,75	1,210
közös óvodai és iskolai ünnepek, programok szervezése	16,1	40,8	20,4	15,2	7,6	2,57*	1,154

Megjegyzés: a *-gal jelölt átlag az előzőtől szignifikánsan különbözik

A szülők iskolai végzettsége összefüggésben áll a tanítóknak tulajdonított egyes feladatok megítélésével. A magasabb iskolai végzettségű szülők nagyobb mértékben várják el a tanítóktól az iskolai szülői értekezletek ($r=0,192$; $p=0,005$) és nyílt napok szervezését ($r=0,204$; $p=0,003$); az iskolai tanulás-szervezés közelítését a kezdetekben az óvodáéhoz ($r=0,182$, $p=0,008$); illetve a gyermekek képességeinek a megismerésére való törekvést az iskola kezdetkor ($r=0,180$; $p=0,008$).

A varianciaanalízis eredményei rámutattak arra, hogy a nagyobb településtípusokon élő családokban az anyák kevésbé várják el a tanítóktól az óvodai foglalkozások meglátogatását ($F=6,095$; $p=0,001$); a közös óvodai és iskolai programok szervezését ($F=5,340$; $p=0,001$); illetve az érdeklődést az óvodapedagógustól a gyermek fejlettségi állapotáról ($F=4,987$; $p=0,002$). Minél nagyobb településtípuson él a család, a szülők annál inkább elvárják a tanítóktól az iskolai szülői értekezletek szervezését az iskolakezdés témakörben ($F=4,580$; $p=0,004$). A varianciaanalízissel a gyermekek száma, illetve az első osztályos gyermek testvérsorban betöltött helye alapján nem találtam szignifikáns különbségeket a szülők között a tanítókkal szemben tulajdonított elvárásokban.

Az óvoda-iskola átmenetet segítő intézményi gyakorlatok a szülők tapasztalatain keresztül

A válaszadó édesanyák 77,9 %-a úgy emlékszik, hogy gyermeke részt vett az intézmények által szervezett óvoda–iskola átmenetet segítő programokon. A szülők 64,2 %-a úgy emlékszik, a gyermeke az iskolakezdést megelőzően részt vett iskolai nyílt napokon. 40,3 %-a úgy gondolja, hogy a gyermeke képességfejlesztést célzó foglalkozásokon vett részt. A szülők 24,3 %-a arra emlékszik, hogy a gyermeke találkozott az óvodában az iskolakezdés előtt a leendő tanítóval. A gyerekek 14,2 %-a az óvoda és az iskola által együtt szervezett programokon, ünnepségeken vett részt.

Azt is elemeztem, hogy a szülők iskolai végzettsége összefüggésben áll-e azzal, hogy a gyermekek mely óvoda-iskola átmenetet segítő intézményi programon vettek részt. Negatív korrelációt találtam a szülők iskolai végzettsége és az iskolai nyílt napokon való részvétel között, vagyis minél magasabb a szülő iskolai végzettsége, annál kevésbé jellemző, hogy a gyermekük részt vett az iskolai nyílt napokon ($r=-0,218$; $p=0,001$). A varianciaanalízis során fény derült arra, hogy nincs szignifikáns különbség az eltérő településtípusokon élő, az eltérő iskolai végzettségű, illetve az eltérő számú gyermeket nevelő édesanyák között abban, hogy mely óvoda-iskola átmenetet segítő intézményi programokon vettek részt a gyermekeik.

A szülők és az óvodapedagógusok kapcsolattartása a szülők perspektívájából

A válaszadó édesanyák többsége (70,5 %) arról számolt be, hogy az iskolakezdés előtt felvette a kapcsolatot az óvodával, ahová a gyermeke járt. A korrelációelemzés során láthatóvá vált, hogy az óvodával való kapcsolatfelvétel független a szülők iskolai végzettségétől ($r=-0,050$; $p=0,460$). Továbbá a varianciaanalízis eredményei rámutattak arra, hogy az óvodával való kapcsolatfelvétel megvalósulása független attól, milyen településtípuson él az édesanya ($F=1,385$; $p=0,248$).

A szülők beszámolója alapján az óvodával való kapcsolatfelvételt leggyakrabban az édesanyák kezdeményezték. Ezt követően gyakori volt az, hogy az óvodapedagógus vette fel a kapcsolatot a szülőkkel. A szülők emlékei szerint ritkábban fordult elő, hogy az édesapák kezdeményezték a kapcsolatfelvételt és legritkábban volt arra példa, hogy az óvoda vezetője kereste fel a szülőket. (8. táblázat)

8. táblázat

Az óvodával való kapcsolatfelvételt kezdeményező személy a szülők beszámolója szerint

Kapcsolatfelvételt kezdeményező személy	Válaszadók eloszlása (%)				Átlag	Szórás
	Soha	Néha	Gyakran	Mindig		
óvodapedagógus	9,9	31,6	41,4	17,1	2,66	0,877
óvoda vezetője	44,1	23,4	22,8	9,7	1,98	1,031
gyermek édesanyja	1,3	12,8	45,5	40,4	3,25	0,724
gyermek édesapja	25	45,8	18,1	11,1	2,15	0,926

A szülők emlékei szerint az óvodával inkább szóban történt a tapasztalatcsere, mint írásban. (9. táblázat) A korrelációk elemzése során kiderült, a szülők iskolai végzettsége független attól, hogy az óvodával írásban ($r=-0,139$; $p=0,111$) vagy szóban ($r=-0,001$; $p=0,991$) történik a tapasztalatcsere. A varianciaanalízis eredményei rámutattak arra, hogy nincs szignifikáns különbség a különböző településtípusokon élő szülők között annak megítélésében, hogy írásban ($F=0,263$; $p=0,852$) vagy szóban ($F=2,372$; $p=0,073$) történik a tapasztalatcsere az óvodával.

9. táblázat

Az óvodával való kapcsolattartás formája a szülők megítélése szerint

Tapasztalatcsere formája	Válaszadók eloszlása (%)				Átlag	Szórás
	Soha	Néha	Gyakran	Mindig		
írásban	36,8	36,1	18	9	1,99	0,957
szóban	0,6	10,4	39	50	3,38	0,697

A válaszadó szülők többsége elégedett az óvodával való kapcsolattartás minőségével. (10. táblázat) A varianciaanalízis eredményei rámutattak arra, hogy a településtípus ($F=1,099$; $p=0,352$), a gyermekek száma ($F=0,044$; $p=0,987$), illetve az adatfelvétel idején első osztályos gyermek testvérsorban betöltött helye ($F=1,880$; $p=0,156$) nincs összefüggésben azzal, hogy a szülők milyen mértékben elégedettek az óvodával való kapcsolattartás minőségével.

10. táblázat*Elégedettség az óvodával való kapcsolattartás minőségével a szülők szerint*

Elégedettség az óvodával való kapcsolattartás minőségével	Válaszadók eloszlása (%)
egyáltalán nem elégedett	0,5
inkább nem elégedett	4,5
részben elégedett, részben nem	26,3
inkább elégedett	28,2
teljes mértékben elégedett	40,4

A szülők és a tanítók kapcsolattartása a szülők perspektívájából

A válaszadó édesanyák (76,2%) jellemzően felvették a kapcsolatot azzal az iskolával, ahol a gyermekük kezdte az első osztályt. A korrelációelemzés arra mutatott rá, hogy a szülők iskolai végzettségétől független, hogy felveszik-e az iskolával a kapcsolatot ($r=-0,047$; $p=0,493$). Továbbá a varianciaanalízis eredményei felhívták arra a figyelmet, hogy az iskolával való kapcsolatfelvételt független a településtípustól egyaránt ($F=2,297$; $p=0,079$).

Az anyák egyöntetű véleménye alapján az iskolával való kapcsolatfelvételt ők kezdeményezik a leggyakrabban. Emlékeik szerint az is gyakori, hogy a leendő tanító veszi fel a kapcsolatot a szülőkkel. Kevésbé jellemző, hogy a gyermek édesapja keresi fel az iskolát, és legritkábban fordult elő, hogy az iskola vezetője kereste fel a szülőket. (11. táblázat)

11. táblázat*Az iskolával való kapcsolatfelvételt kezdeményező személy a szülők beszámolója szerint*

Kapcsolatfelvételt kezdeményező személy	Válaszadók eloszlása (%)				Átlag	Szórás
	Soha	Néha	Gyakran	Mindig		
leendő tanító	15,4	27,6	35,9	21,2	2,63	0,985
iskola vezetője	28	28	16	28	2,44	1,173
gyermek édesanyja	3,1	35,2	48,1	13,6	2,72	0,733
gyermek édesapja	25,9	21,5	13,4	32,2	2,45	1,249

A szülők emlékei szerint az iskolával a tapasztalatcsere jellemzően szóban történt, kevésbé volt jellemző, hogy írásban osztottak meg egymással információkat. (12. táblázat) A varianciaanalízis eredményei rámutattak arra, hogy nincs szignifikáns eltérés a különböző településtípusokon élő szülők között annak megítélésében, hogy írásban ($F=0,33$; $p=0,802$) vagy szóban ($F=1,851$; $p=0,140$) történik a tapasztalatcsere az iskolával.

12. táblázat

Az iskolával való kapcsolattartás formája a szülők megítélése szerint

Tapasztalatcsere formája	Válaszadók eloszlása (%)				Átlag	Szórás
	Soha	Néha	Gyakran	Mindig		
írásban	22,2	29,5	29,5	18,5	2,44	1,034
szóban	2,5	13,8	38,4	45,3	3,26	0,791

A szülők többsége elégedett az iskolával való kapcsolattartás minőségével (13. táblázat). A korrelációelemzés eredményei rámutattak arra, hogy az iskolával való kapcsolattartás minőségével való elégedettség független a szülők iskolai végzettségétől ($r=-0,087$; $p=0,272$). Továbbá a varianciaanalízis eredményei rávilágítottak arra, hogy az iskolával való kapcsolattartás minőségével való elégedettség nincs összefüggésben azzal, hogy a szülők milyen településtípuson élnek ($F=2,696$; $p=0,048$), a gyermekek számával ($F=0,044$; $p=0,987$), illetve azzal, hogy az adatfelvétel idején első osztályos gyermek hányadik volt a testvérsorban ($F=1,880$; $p=0,156$).

13. táblázat

A szülők elégedettsége az iskolával való kapcsolattartás minőségével

Elégedettség az iskolával való kapcsolattartás minőségével	Válaszadók eloszlása (%)
egyáltalán nem elégedett	2,5
Inkább nem elégedett	1,8
Részben elégedett, részben nem	15,3
Inkább elégedett	28,2
Teljes mértékben elégedett	52,1

A szülők megismerkedése az iskolaérettség jellemzőivel

A vizsgálatban részt vevő szülők többsége (84,5 %) úgy véli, az iskolakezdés előtt rendelkezett arról információval, mit tud az a gyermek, aki készen áll az iskolakezdésre. Minél magasabb a szülő iskolai végzettsége, annál inkább jellemző, hogy rendelkezik információkkal az iskolaérettség jellemzőiről ($r=0,233$; $p<0,001$). A varianciaanalízis eredményei rámutattak arra, hogy független egymástól a településtípus és az, hogy a szülők rendelkeznek-e információkkal az iskolaérettség jellemzőiről ($F=0,435$; $p=0,728$). Továbbá a varianciaanalízis eredményei felhívták arra a figyelmet, hogy a négy gyermeket nevelő édesanyák több ismerettel rendelkeznek az iskolaérett gyermek jellemzőiről, mint azok, akiknek négynél kevesebb gyermekük van ($F=2,061$; $p=0,013$).

A szülőket megkérdeztem arról, honnan gyűjtöttek információt az iskolaérettség jellemzőiről. Minden item alternatív döntést igényelt. A szülők

55,8%-a az óvodapedagógustól gyűjtött információkat az iskolaérettség jellemzőiről. 35,9%-uk az interneten található ismeretterjesztő szövegekből; 35,8%-uk könyvekből; 29,7%-uk ismerősöktől, barátoktól tájékozódott az iskolaérettség jellemzőiről. 20,7 %-uk a leendő tanítótól; 17,1 %-uk internetes blogokból, illetve 15,4 %-uk az óvoda vezetőjétől gyűjtött információkat. Elenyésző azok aránya (5,2 %), akik az iskola vezetőjétől gyűjtöttek információkat az iskolaérettség jellemzőiről.

A településtípus az azonosított források közül csak az interneten található ismeretterjesztő szövegekből való tájékozódással áll összefüggésben. A varianciaanalízis eredményei arra hívták fel a figyelmet, hogy minél nagyobb településtípuson él a szülő, annál kevésbé jellemző, hogy az interneten található ismeretterjesztő szövegekből tájékozódik arról, hogy mit tud az a gyermek, aki készen áll az iskolakezdeményezésre ($F=3,624$; $p=0,014$). Ezenfelül a varianciaanalízis eredményei rámutattak arra, hogy a négy gyermeket nevelő édesanyákra jellemzőbb, hogy az óvodapedagógustól kérnek információkat az iskolaérettség jellemzőiről, mint azok az édesanyák, akiknek négynél kevesebb gyermekük van ($F=2,785$; $p=0,042$). Továbbá azok az édesanyák, akiknek az első gyermekük volt első osztályos az adatfelvétel idején, kevésbé gyűjtöttek információkat az iskolaérettség jellemzőiről internetes blogokból, mint azok, akiknek a második vagy harmadik gyermekük volt első osztályos az adatfelvétel idején ($F=3,243$; $p=0,041$). Továbbá azokra az édesanyákra, akiknek a harmadik gyermekük volt első osztályos az adatfelvétel idején, jellemzőbb, hogy az interneten található ismeretterjesztő szövegekből tájékozódott az iskolaérettség jellemzőiről, mint azok, akiknek az első vagy második gyermekük volt első osztályos az adatfelvétel idején ($F=3,305$; $p=0,039$).

Arra is kerestem a választ, vajon a szülők hány forrásból tájékozódottak az iskolaérettség jellemzőiről. Ehhez egy összevont változót hoztam létre a kérdőívemben feltárt összes forrásból. Eredményeim szerint a szülők többsége egy forrásból tájékozódik, ugyanakkor negyedük kettő vagy annál több forrásra támaszkodik. (14. táblázat)

14. táblázat

Összevont változó a kérdőívben feltárt összes forrásból

Források száma	Válaszadók eloszlása (%)
1	33
2	26,3
3	20,1
4	8,9
5	8,4
6	3,4

A kutatás eredményei szerint (15. táblázat), a szülők többsége elégedett az iskolaérettség jellemzőiről megszerzett információkkal, ugyanakkor negyedük nem tudott ebben a kérdésben dönteni, mivel azt a választ jelölték be, hogy részben elégedettek, részben nem.

15. táblázat

A szülők elégedettsége az iskolaérettség jellemzőiről megszerzett információkkal

Elégedettség	Válaszadók eloszlása (%)
egyáltalán nem	3,6
inkább nem	3,6
részben igen, részben nem	24,5
inkább igen	28,6
teljes mértékben igen	39,6

Összegzés

Hosszú ideje foglalkoztatja a kutatókat, a gyakorló pedagógusokat és a szülőket is a sikeres iskolakezdés elősegítése (Fleisz-Gyurcsik, 2021a; 2021b). A nemzetközi szakirodalom (például Hair et al., 2006) rámutatott arra, hogy az átmenet során érintett egyes szereplők iskolakezdéssel kapcsolatos nézeteinek megismerése kulcsfontosságú, mivel a megszerzett információk gyakorlatba ültetésével segíthető az intézményváltás. A téma jelentősége ellenére hazánkban szerényebb kutatói figyelem irányul erre a kérdésre

Munkám középpontjában a szülők vélekedésének és saját tapasztalatainak megismerése áll. Ennek érdekében egy saját fejlesztésű kérdőívet dolgoztam ki, amelyet 226 első osztályos gyermeket nevelő édesanya töltött ki online. Az eredményekből kiderült, hogy:

1. A szülők megítélése szerint az iskolakezdéskor a gyermekek számára leginkább nehézséget jelentő tényező, hogy a tanulás feszített tempóban zajlik, a korábbi játékos tevékenységformákat felváltja a szándékos tanulás és az, hogy az iskolában a gyerekeknek az óvodáénál szigorúbb, kötöttebb szabályrendszert kell követniük. A szülők nézetei szerint az iskolakezdéskor legkevésbé okoz nehézséget a gyermekek számára, hogy a gyermekeket új, még nem ismert felnőttek és gyerekek veszik körül, illetve az a tény, hogy a teljesítményüket értékelik.
2. A vizsgálatban résztvevő szülők úgy gondolják, az átmenet során az óvodapedagógusok legfőbb feladata a szülők tájékoztatása szóban vagy írásban a gyermekek fejlettségéről; foglalkozások szervezése azoknak a gyerekeknek, akiknek az iskolai tanuláshoz szükséges képességeiben lemaradás tapasztalható; illetve rendszeres beszélgetés a gyermekekkel az iskolakezdésről. A szülők úgy gondolják, a tanítók feladata leginkább a gyermekek képességeinek a megismerése az iskolakezdéskor; az iskolai

szülői értekezletek megszervezése; felzárkóztató foglalkozások szervezése, azoknak a gyermekeknek, akiknek az iskolai tanuláshoz szükséges képességeikben lemaradás tapasztalható; iskolai nyílt napok szervezése; a leendő elsős gyerekek megismerésére való törekvés; az iskolai tanulás-szervezés közelítése kezdetekben az óvodáéhoz, valamint a rendszeres beszélgetés a gyermekekkel az iskolakezdekről. A szülők leginkább a saját feladatuknak tulajdonítják azt, hogy érdeklődjenek az óvodapedagógusoknál a gyermek fejlettségi állapotáról; részt vegyenek az óvodai és az iskolai szülői értekezleteken; illetve rendszeresen beszélgessenek a gyermekükkel az iskolakezdekről.

3. A szülők emlékei szerint az iskolakezdés előtt az óvodával és az iskolával egyaránt felvették a kapcsolatot. Jellemzően szóban történt a tapasztalatcsere. A szülők többnyire elégedettek az óvodával és az iskolával való kapcsolattartás minőségével.
4. A szülők túlnyomó többsége úgy emlékszik, gyermeke részt vett óvoda-iskola átmenetet segítő intézményi programokon. Legjellemzőbb az iskolai nyílt napokon való részvétel. Eredményeim szerint a gyermekek közel fele vett részt képességfejlesztést célzó foglalkozásokon. Jellemző még, hogy a gyerekek a leendő tanítóval találkoznak az óvodában. Legkevésbé jellemző, hogy a gyermekek az óvoda és az iskola által együtt szervezett programokon, ünnepeken vesznek részt.
5. A vizsgálatban részt vevő szülők emlékei szerint rendelkeztek ismeretekkel az iskolakezdés előtt az iskolaérett gyermek jellemzőiről. Jellemzően egy vagy két forrásból gyűjtöttek információkat. Leggyakoribb, hogy az óvodapedagógustól, az interneten található ismeretterjesztő szövegekből, illetve könyvekből tájékozódnak arról, hogy mit tud az a gyermek, aki készen áll az iskolakezdekre. A szülők elégedettek a megszerzett információk mennyiségével.

Tanulmányom a szülők nézeteinek megismerésére nyújt lehetőséget. Felhívja a figyelmet az óvoda-iskola átmenet megsegítésének fontosságára. A későbbiekben érdemes lehet az óvodapedagógusok és a tanítók körében gyűjtött adatokat összevetni a szülők körében gyűjtött adatokkal, az egyes kutatási kérdésekben hasonlóságokat és különbségeket keresni az átmenetben érintett szereplők között.

Irodalom

2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=a1100190.tv&targetdate=&printTitle=2011.+%C3%A9vi+CXC.+t%C3%B6rv%C3%A9ny>
- Ahtola, A., Björn, P. M., Turunen, T., Poikonen, P. L., Kontoniemi, M., Lerkkanen, M. K. & Nurmi, J. E. (2016). The concordance between teachers' and parents' perceptions of school transition practices: A solid base for the future. *Scandinavian*

- Journal of Educational Research*, 60(2), 168–181. <https://doi.org/10.1080/00313831.2014.996598>
- Alexander, K. L., Entwisle, D. R., Blyth, D. A. & McAdoo, H. P. (1988). Achievement in the first 2 years of school: Patterns and processes. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 53, 1–157. 10.2307/1166081
- Britto, P. R. (2012). *School readiness: A conceptual framework*. United Nations Children's Fund. [https://www.unicef.org/earlychildhood/files/Child2Child_ConceptualFramework_FINAL\(1\).pdf](https://www.unicef.org/earlychildhood/files/Child2Child_ConceptualFramework_FINAL(1).pdf)
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by design and nature*. Harvard University Press.
- Commodari, E. (2013). Preschool teacher attachment, school readiness and risk of learning difficulties. *Early Childhood Research Quarterly*, 28(1), 123–133. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2012.03.004>
- Correia, K. & Marques-Pinto, A. (2016). Adaptation in the transition to school: perspectives of parents, preschool and primary school teachers. *Educational Research*, 58(3), 247–264. <https://doi.org/10.1080/00131881.2016.1200255>
- Dockett, S. & Perry, B. (2013). Trends and tensions: Australian and international research about starting school. *International Journal of Early Years Education*, 21(2–3), 163–177. <https://doi.org/10.1080/09669760.2013.832943>
- Fabian, H. (2007). Informing Transitions. In Dunlop, A. & Fabian, H. (Eds.), *Informing transitions in the early years* (pp. 3–17). Open University Press.
- Fleisz-Gyurcsik, A. (2021a). A hazai publikált óvoda–iskola átmenetet segítő gyakorlatok szisztematikus áttekintése. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 9(2), 56–90. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2021.2.56.90>
- Fleisz-Gyurcsik, A. (2021b). A Systematic Review of Research Exploring Stakeholder Views on the Kindergarten-school Transition. *Journal of Studies in Education*, 11(3), 147–165. <https://doi.org/10.5296/jse.v11i3.18893>
- Gyurcsik, A. (2020). Az óvoda–iskola átmenet óvodapedagógusok, tanítók és szülők szemén keresztül. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 8(3), 189–209. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2020.3.189.209>
- Hair, E., Halle, T. & Humen, E. T. (2006). Children's school readiness in the ECLS-K: Predictions to academic, Health, and social outcomes in the first grade. *Early Childhood Research Quarterly*, 21(4), 431–454. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2006.09.005>
- Józsa, K. (2004). Az első osztályos tanulók elemi alapképességeinek fejlettsége – Egy longitudinális kutatás első mérési pontja. *Iskolakultúra*, 14(11), 3–16.
- Józsa, K. (2007). Az elemi alapképességek szerepe az olvasási képesség fejlődésében: egy longitudinális vizsgálat tapasztalatai. Szimpózium előadás. In Korom, E. (Ed.), *PÉK 2007 – V. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók* (p. 55). SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola.

- Kagan, S. L., Moore, E. & Bredekamp, S. (1995). *Reconsidering children's early learning and development: Toward shared beliefs and vocabulary. Report of the National Education Goals Panel.* Government Printing Office.
- Kagan, S. L., Moore, E. & Bredekamp, S. (1995). *Reconsidering children's early learning and development: Toward shared beliefs and vocabulary.* Report of the National Education Goals Panel. Government Printing Office.
- Kálmán, L. & Tóth, E. (2021). Óvodapedagógusok, tanítók és szülők vélekedései az iskolakészültségről. *Iskolakultúra*, 31(09), 3–24. <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2021.09.3>
- Margetts, K. (2004). Identifying and supporting behaviours associated with co-operation, assertion and self-control in young children starting school. *European Early Childhood Education Research Journal*, 12(2), 75–85.
- Mérei, F. & V. Binét, Á. (1978). *Gyermeklélektan.* Gondolat Kiadó.
- Nagy, J. (1980). *Az 5–6 éves gyermekeink iskolakészültsége.* Akadémiai Kiadó.
- Nagy, J. (1986). *PREFER: Preventív fejlettségvizsgáló rendszer 4–7 éves gyermekek számára.* Akadémiai Kiadó.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. OECD (2014). *Education at a glance 2014: OECD indicators.* OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2014-en>
- Óvodai nevelés országos alapprogramja (2012). 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról.
- Páli, J. (1997). Óvoda-iskola átmenet. In Báthory, Z. & Falus, I. (Eds.), *Pedagógiai lexikon* (pp. 93–94). Keraban Kiadó.
- Wesley, P. W. & Buysse, V. (2003). Making meaning of school readiness in schools and communities. *Early Childhood Research Quarterly*, 18(3), 351–375. [https://doi.org/10.1016/s0885-2006\(03\)00044-9](https://doi.org/10.1016/s0885-2006(03)00044-9)

Fleisz-Gyurcsik, A.

What do parents think are the main issues in the transition from kindergarten to primary school?

Transition from kindergarten to primary school is widely recognised as the most critical transition in the early childhood phase, as it poses several difficulties for children, families and schools (Britto, 2012). Various researchers (e.g. Pianta & Hamre, 2009) have shed light on the fact that experiences in kindergarten-school transition determine later school success. As a result of this, in recent years increasing attention has focused on the exploration of early childhood development and its long term effects. The importance of discovering parents' views on transition from early learning to a primary school environment is well known. Lack of parental involvement has a negative impact on the effectiveness of educational institutions (Puccioni, 2018), parents play a crucial role in their children's readiness for school (Stein et al., 2019), and parents' convictions have an important role to play in preparing their children for school (Takriti, 2020). Researchers worldwide have therefore aimed to understand parents' perceptions of transition from kindergarten to first grade (Fleisz-Gyurcsik, 2021); however, in Hungary, little is known as yet about parents' views on starting primary school. To collect these, a self-developed online questionnaire was used to collect data from 226 parents of first graders. My results show what parents perceive as factors that make it difficult for children to start school; what roles parents attribute to kindergarten teachers, other teachers, and parents in helping children make the transition; how parents perceive the relationship between the different actors; what kind of institutional programmes to help children make the transition were attended by children before starting school; and the research also aimed to answer the following questions: are there are significant differences between parents regarding whether they seek information about the characteristics of school readiness before the start of school, what sources do they rely on for information, and how satisfied are they with the quality of the information obtained. In-service educators and teachers may use these research findings as a basis, since the results clarify the best way for offering assistance to parents in order to form their views and enhance their knowledge of the characteristics of school readiness.

Keywords: kindergarten-school transition, starting school, parents' views